

Knud Prange:

Lidt om at vejlede og lidt om
»traditionel« lokalhistorie

Fællesforeningens bog: »Vejledning i lokalhistorie« blev anmeldt i Fortid og Nutid XXXIII s. 75 af Peter Bondesen. Efter at have afvejet positive og negative sider ved bogen, skrev han, at de tre forfattere har evnen til at fremstille deres emner sikkert og klart. »Vejledningen vil med sikkerhed blive benyttet flittigt af ethvert skriftudvalg ... den kan ikke undværes i det lokalhistoriske værksted.«

Fortid og Nutid XXXIII s. 224ff. bragte et debatindlæg af Peter V. Christensen og N. H. Frandsen, som imidlertid har en helt anden mening; efter deres opfattelse er bogen stort set mislykket. Jeg er meget enig med Verner Bruhn, når han i sit indlæg i dette hæfte mener, at de to kritikere nok har forkerte forventninger til bogen – jvfr. deres ulyksalige idé om at den burde kunne bruges som grundbog ved aftenskoleundervisning i lokalhistorie. De har så åbenbart også vildt overdrevne forestillinger om den plads forfatterne har haft til rådighed. Der står i mit afsnit af bogen, at »pladsen tillader slet ikke en omtale af de væsentligste lokalhistoriske kilder eller de vigtigste håndbøger« ... »det er umuligt at opregne blot de vigtigste hjælpemidler« ... »bogen er en ajourføring af (Hvidtfeldts håndbog) men med mindre plads til rådighed«.

Det er klart at andre forfattere kunne have udvalgt andre kilder og håndbøger end dem jeg har draget frem, men hvorfor må jeg egentlig ikke nævne registraturen over Helsingør rådstuearkiv – det er faktisk en af de allerbedste af slagsen? Kritikerne synes også det er uforståeligt, at jeg ikke nævner SLA's interne adresseliste. I stedet har jeg henvist til Lokalhistorisk Vejviser fra 1978 – hvad der har fået Christensen og Frandsen til omhyggeligt at opregne hvor mange arkiver der har skiftet adresse, leder eller har fået ny åbnings-tid siden da. Da jeg skrev mit manuskript vidste jeg godt at »Vejviseren« var forældet, men jeg vidste også at Fællesforeningen var ved at lave en helt ny udgave, ja jeg troede faktisk

den ville komme samtidig med vejledningen, og derfor skrev jeg i bogen, at en ajourført liste var under udarbejdelse. Den udkom da også nogle måneder senere, og i modsætning til SLA's medlemsfortegnelse har den tillige adresser på og oplysninger om: biblioteker, museer, foreninger og adskillige andre historiske institutioner.

Det er i det hele taget galt med indholdet af mit afsnit. Det er på samme tid for uoverskueligt og for overfladisk, det er et katalog over emner og arkivfonds, og kritikerne savner uddybning af både dette og hint. Blandt andet nævner man kronologi, mål, vægt, gotisk skriftlæsning og historisk metode samt råd om hvordan man harmoniserer to kilder. Det sidste vil jeg nu nødigt give – da jeg lærte historisk metode hørte det ikke til god tone at harmonisere kilderne. Disse krav til flere detaljer og oplysninger (men vel at mærke på det samme antal sider) harmoniserer meget dårligt med Christensens og Frandsens ord om at »både begyndere og lidt erfarne kan let drukne i mængden af detaljer og få deres hjerne med at overskue og prioritere materialet.« Så sandt som det er sagt, nemlig i bogen side 74: »Begynderen er næppe heller tjent med at blive kastet hovedkulds ud i denne mangfoldighed, så der er lagt vægt på at give ideer og at henvise til hjælpemidler der igen kan føre lokalhistorikeren videre frem i hans spændende arbejde.«

Når kritikerne har så svært ved at finde rundt i min 34 sider store text skyldes det, at der efter deres mening er for få underafsnit. Tja, teksten er delt i 8 afsnit, og de 10 siders litteraturfortegnelse er fordelt på 7 afsnit, hvoraf nogle er opdelt i underafsnit – min sjæl hvad vil du mer'?

Men noget må der åbenbart være galt, for det er tydeligt at kritikerne har svært ved at orientere sig i mit afsnit, og de har endnu sværere ved at huske hvad de har læst. Når jeg råder en begynder til at spørge et bibliotek til råds, skriver de at det er en usikker metode at slå efter i et tilfældigt biblioteks kartotek – det ville jeg heller aldrig råde nogen til. Kritikerne gør opmærksom på »at man er nødt til at ofre tid på at finde ud af, om det emne man vil arbejde med, i forvejen er behandlet«...

»man kan måske endda slippe for at udføre et stykke arbejde, som en anden har udført tidligere.« ... »Fra litteraturen ... får man et godt udgangspunkt til at komme videre. Man får foræret henvisninger til yderligere litteratur og kildemateriale«.

Vi er ganske enige, derfor skrev jeg også: »Gennem biblioteket har man mulighed for at sætte sig ind i om der allerede er skrevet bøger eller tidsskriftsartikler om den lokalitet og de emner, der interesserer en. Det er ærgerligt at kaste sig ud i et arbejde, blot for at opdage at det allerede er gjort, og at resultatet foreligger på tryk« ... »Det er ofte en inspiration at studere andres lokalhistoriske værker og se hvordan de har grebet tingene an, og gennem deres kildehenvisninger vil man ofte blive ledt frem til et materiale man ikke kendte i forvejen«. Har kritikerne mon overset disse afsnit af bogen, eller syntes de at tankerne var så slående at de skulle på prent én gang til, men nu altså som en bebrejdelse mod forfatteren?

Man kan i det hele taget komme i tvivl om hvad der er Christensens og Frandsens ærinde. Bogen er jo anmeldt i Fortid og Nutid og deres indlæg kommer under rubrikken: Debat. Hvad er det mon egentlig de vil debattere – med forfatterne og med andre? Jeg er kommet til det resultat, at det måske er synet på begrebet lokalhistorie – traditionel lokalhistorie, der skiller os. Jeg har i bogen nævnt 11 eksempler på gode lokalhistoriske arbejder fra de senere år og har gjort opmærksom på, at man let vil kunne supplere listen via de mange anmeldelser i Fortid og Nutid. Det skulle jeg vist ikke have gjort. Jeg får at vide at hele 8 af de 11 nævnte arbejder er by- eller sognehistorier, og at Odense bys historie er for omfattende til at kunne bruges som forbillede – hvorfor dog, netop på grund af sit omfang kunne den måske »forære henvisninger til kildematerialet«, jvnf. ovenfor. Og det hedder videre: »Der savnes flere utraditionelle fremstillinger. Redaktionen og forfattere har således cementeret den traditionelle opfattelse af, hvordan man skriver lokalhistorie.«

Det der åbenbart er traditionelt, og som man ikke må, er »at behandle stedets historie

fra istid og til sidste kommunevalg uden nogen indskrænkning i de emner der kan skrives om.« Kære kritikere, kig igen en gang på mine 8 by- og sognehistorier. Af dem er der faktisk kun én der behandler stedets historie fra istid til sidste kommunevalg, *alle* de andre har foretaget udvalg af en eller anden art. Hvis I også læste de anmeldelser, jeg henviser til, vil I kunne se, at kyndige mennesker betegner adskillige af disse bøger som netop utraditionelle!

Jeg gad i øvrigt vide, om det er muligt at behandle nogen lokalitet »uden nogen indskrænkning i emner«. Det er i hvert fald ikke det, jeg anbefaler i bogen: »man kan ikke genoplive og berette om alt hvad der er hændt, eller alt hvad der har været til« ... »et forsøg på at fremmane dette mylder af existenser og deres indbyrdes forhold i alle mulige sammenhænge, vil være dømt til at mislykkes« ... »man må foretage et udvalg efter et eller andet system«.

Det er den tankegang jeg har søgt at udvikle i indledningen til mit afsnit om arbejdet med kilder og håndbøger. Ud fra mine erfaringer har jeg valgt at gøre det på den måde, at jeg stiller spørgsmålet til den vorde, eller i hvert fald uøvede, lokalhistoriker: Hvad er det der interesserer *dig*, hvilke dele af fortiden vil *du* drage frem? Hvis ikke lokalhistorikeren arbejder ud fra en sådan interesse, hvorfor skulle han så overhovedet sidde på bibliotekernes og arkivernes læsesale? Jeg synes aldeles ikke det tilkommer mig – og faktisk heller ikke Christensen og Frandsen – at fortælle lokalhistorikeren hvilke emner, han skal beskæftige sig med. Men jeg vil gerne hjælpe ham frem til de kilder, han ønsker at bruge. Derfor er det med rette at kritikerne skriver, at jeg ikke »prioriterer« de forskellige arkivfunds og at jeg ikke koncentrerer mig om »at beskrive de arkivfunds der er *centrale* for lokalhistorikeren.« (Kursiveringen er min). Efter min mening vil en prioritering ganske afhænge af hvilke problemer og temaer lokalhistorikeren arbejder med. Og selv om det tilsyneladende chokerer kritikerne, så mener jeg at toldregnskaber og kommunearkiver faktisk kan være lige vigtige – det afhænger ganske af den opgave lokalhistorike-

ren har stillet sig selv. Og jeg synes virkelig han selv skal have lov til at stille opgaven.

Men der er et andet område, hvor jeg gerne vil prøve at påvirke lokalhistorikeren. Meget lokalhistorie har været bundet af kilderne, forstået på den måde at man har arbejdet ret snævert med de kilder, der har samlet sig omkring kirken, skolen, herregården osv. Dette kan blive en spændetrøje, på den måde at et arbejde om skolen let kommer til at handle om selve skolebygningen suppleret med biografier af de skiftende lærere, mens en mere kreativ/fantasifuld historiker f.eks. også kunne have ønsket at finde ud af hvad børnene lærte i skolen. Her vil jeg gerne gøre lokalhistorikerne opmærksom på at man har frihed til at gå på tværs af kildegrupperne, og at man har lov til at stille spørgsmål til fortiden. Derfor vil jeg ikke udpege de arkivfunds »der er centrale for lokalhistorikeren«. Jeg er nemlig bange for at det meget let kunne føre til en såre traditionel lokalhistorie!

Bent Blüdnikow:

Mere om folkelig uro 1789–1820

I Fortid og Nutid XXXIII p. 204ff har John Christensen, Henning Koch og Henrik Stevnsborg leveret et debatindlæg om min artikel om folkelig uro i Fortid og Nutid XXXIII s. 1ff.

Debatindlægget af disse tre, der alle tidligere i har skrevet om folkelig uro i Danmark, indeholder en række spørgsmål og kritikpunkter, som jeg i det følgende skal forsøge at besvare:

1) Der spørges om, hvorvidt uro-sager fra militærets arkivalier er gennemgået systematisk eller blot plukket ud efter behov. Svaret er, at såvel Landetatens som Søetatens arkivalier er systematisk gennemgået efter samme udvælgelseskriterier som politiets arkivalier.

2) Forfatterne til debatindlægget indvender, at jeg ikke har brugt entydige kriterier til brug ved udvælgelsen af uro-sager.

Svaret her er, at det har jeg. Jeg har anvendt to kriterier, hvoraf forfatterne desværre kun husker at nævne den ene og dermed fejl-

informerer læserne om grundlaget. Det første kriterium har været, at deltagerantallet skulle være så højt, at jeg med rimelighed kunne antage, at det ikke drejede sig om private skærmydsler. Jeg valgte, med udgangspunkt i en konkret sag fra 1700-tallet, et tal på 20 mennesker. Det er dog sjældent, at politirapporterne indeholder nøjagtige angivelser af opløbdeltagernes antal, men jeg har kunnet erfare ud fra politirapporterne, at hvor der i disse tales om »et stort antal«, »en hob mennesker«, »gaden var fuld af mennesker« og lignende, var der tale om så mange, at man kom op over tallet på 20 og dermed med rimelighed kunne regne med, at det ikke kun drejede sig om et privat opgør mellem fuldebetter eller lignende. Ud over dette kriterium har jeg gjort det til en betingelse for de udvalgte urosager, at de skulle involvere en verbal eller fysisk konfrontation med myndigheder eller disses ejendom.

Jeg har bevidst valgt at se bort fra sammenstød mellem civile befolkningsgrupper, der ikke indbefattede konfrontation med myndighederne, fordi – og her kan jeg citere min egen artikel – »Denne undersøgelsesformål er ikke at belyse den almene utilfredshed, men lodde karakteren og dybden af protestadfærden vendt mod magthaverne.« Disse to kriterier er funktionelle, forstået på den måde, at det er relativt nemt af sagerne at se, hvorvidt de opfyldte disse to kriterier. Og denne funktionelle arbejdsmetode var nødvendig, da det drejede sig om ca. 120.000 sager der skulle gennemgås.

Så mit mere udførlige svar er altså, at der ingen metodisk brist er i min undersøgelse, at de to kriterier er systematisk anvendt, og at det har været praktisk muligt at anvende disse kriterier på kildematerialet.

Kritikerne indvender, at jeg ikke har været så sikker i min udvælgelse, som jeg påstår i artiklen, da jeg lader samme sag optræde under flere forskellige betegnelser. Jeg foretager nemlig efter den første udvælgelse af det omfattende kildemateriale en tematisk inddeling i henholdsvis »fødevarsager«, anholdelses-sager«, »rets- og moralsager«, »arbejdskonflikter« og en gruppe, der har været svær at placere, og som jeg har kaldt »varia«.